

Ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik mahoratning o'rni va ahamiyati

Ma'rifat Shuhratjon-qizi Islomjonova
islomjonovamarifat@gmail.com

Ilmiy rahbari: Azimaxon Odiljon-qizi Kamolova
NamDPI

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik mahoratning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Pedagogik mahoratning asosiy tarkibiy qismlari hamda uning ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: pedagogik mahorat, ta'lim jarayoni, tarbiya, innovatsion texnologiyalar, o'qituvchi faoliyati, barkamol avlod, pedagogik kompetensiya

The role and importance of pedagogical skills in the educational process

Ma'rifat Shuhratjon-kizi Islamjonova
islomjonovamarifat@gmail.com

Scientific supervisor: Azimaxon Odiljon-kizi Kamolova
NameSPI

Abstract: This article discusses the role and importance of pedagogical skills in the educational process. The main components of pedagogical skills and their impact on educational effectiveness are analyzed.

Keywords: pedagogical skills, educational process, education, innovative technologies, teacher activity, harmonious generation, pedagogical competence

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi o'qituvchidan nafaqat bilim berishni, balki shaxsni har tomonlama rivojlantirishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan pedagogik mahorat o'qituvchi faoliyatining eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Pedagogik mahorat - bu o'qituvchining bilim, ko'nikma, malaka hamda shaxsiy fazilatlarining uyg'unlashgan holdagi kasbiy darajasidir. Ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan aynan pedagogning mahoratiga bog'liqdir.

Asosiy qism. Pedagogik mahorat pedagogika fanining muhim kategoriyalaridan biri bo'lib, u o'qituvchining kasbiy faoliyatdagi yuqori darajasini ifodalaydi. Pedagogik mahorat o'qituvchining nafaqat o'z fanini mukammal bilishi, balki uni o'quvchilarga yetkazish, ularning psixologik xususiyatlarini hisobga olish, samarali

muloqot o'rnatish hamda tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Shu sababli pedagogik mahorat ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Pedagogik mahoratning tarkibiy qismlari murakkab tizimni tashkil etadi. Avvalo, bu kasbiy bilimlarning chuqurligi bilan bog'liq. O'qituvchi o'z fanini mukammal bilgan taqdiridagina uni o'quvchilarga sodda va tushunarli tarzda yetkazib bera oladi. Bunda faqat nazariy bilim emas, balki amaliy tajriba ham muhim o'rin tutadi. Pedagog o'z bilimini real hayot bilan bog'lab tushuntirsa, o'quvchilar bilimni tezroq va mustahkamroq o'zlashtiradi. Shuningdek, pedagogik mahorat pedagogik qobiliyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Bu qobiliyatlar o'quvchilarni tushunish, ularning ichki dunyosiga kira olish, individual yondashuvni amalga oshirish kabi jihatlarni o'z ichiga oladi. Har bir o'quvchi o'ziga xos bo'lgani sababli, o'qituvchi ularning qiziqishlari, ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olishi zarur. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ta'lim samaradorligini ta'minlaydi.

Ta'lim jarayonida pedagogik mahoratning o'rnini ayniqsa darsni tashkil etishda yaqqol namoyon bo'ladi. Mahoratli o'qituvchi darsni rejalashtirishda aniq maqsad qo'yadi, o'quv materialini tizimli ravishda bayon etadi va zamonaviy metodlardan foydalanadi. Interfaol usullar, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlash kabi metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Natijada o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadi, mustaqil fikrlashga o'rganadi.

Pedagogik mahorat o'qituvchining nutq madaniyatida ham namoyon bo'ladi. Ravon, aniq va ifodali nutq o'quvchilarning e'tiborini jalb etadi. O'qituvchining ovoz ohangi, mimikasi va jestlari ham darsning samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi. Agar o'qituvchi nutqini to'g'ri tashkil eta olsa, o'quvchilar mavzuni oson tushunadi va eslab qoladi. Tarbiya jarayonida ham pedagogik mahorat alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi o'zining shaxsiy namunasida o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Uning xulqi, muomalasi, odobi o'quvchilar uchun ibrat bo'lib xizmat qiladi. Mahoratli pedagog o'quvchilarda axloqiy fazilatlarni shakllantiradi, ularni jamiyatda to'g'ri yashashga o'rgatadi. Bu jarayonda o'qituvchining adolatli va mehribon bo'lishi muhim ahamiyatga ega. Pedagogik mahorat o'quvchilarda motivatsiya hosil qilishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi o'quvchilarni rag'batlantirish orqali ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Rag'batlantirish nafaqat baho qo'yish, balki iliq so'z, e'tirof va qo'llab-quvvatlash orqali ham amalga oshiriladi. Bu esa o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

Pedagogik mahoratni rivojlantirish uzluksiz jarayon hisoblanadi. Har bir o'qituvchi o'z ustida ishlashi, yangi bilimlarni o'zlashtirishi va o'z faoliyatini tahlil qilib borishi zarur. Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini o'rganish, tajriba almashish, seminar va treninglarda qatnashish pedagogik mahoratni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchi o'zining kamchiliklarini aniqlab, ularni bartaraf etishga

intilishi lozim. Pedagog shaxsiga qo'yiladigan talablar ham pedagogik mahorat bilan bevosita bog'liqdir. Zamonaviy o'qituvchi ijodkor, tashabbuskor, sabrli va mas'uliyatli bo'lishi kerak. U o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishini, ularning ishonchini qozonishini lozim. Bunday sifatlar pedagogning kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlaydi. Umuman olganda, pedagogik mahorat ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biridir. U o'quvchilarning bilim olishi, tarbiyalanishi va shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu sababli pedagogik mahoratni rivojlantirish har bir o'qituvchining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.[1]

Pedagogik mahorat tushunchasi va uning mohiyati :

Pedagogik mahorat - bu o'qituvchining o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, darsni qiziqarli tashkil etishi, tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish qobiliyatidir. Bu tushuncha quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- kasbiy bilimlarning chuqurligi;
- pedagogik texnologiyalarni bilish;
- psixologik yondashuv;
- nutq madaniyati va kommunikativ ko'nikmalar.

Pedagogik mahoratga ega o'qituvchi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga oladi va ta'limni shunga moslashtiradi. Bu esa ta'lim sifatini oshiradi. Pedagogik mahoratning muhim jihatlardan biri - pedagogik texnikadir. Pedagogik texnika o'qituvchining o'zini tutishi, nutqi, mimikasi, jestlari va hissiy holatini boshqara olish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Dars jarayonida o'qituvchining o'zini erkin tutishi, ovozini to'g'ri boshqarishi va o'quvchilar bilan ijobiy muloqot o'rnatishi ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu bois pedagogik texnika pedagogik mahoratning ajralmas qismi hisoblanadi. O'qituvchining kommunikativ qobiliyati ham pedagogik mahoratning muhim tarkibiy qismidir. Samarali muloqot o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ishonchli munosabatlarni shakllantiradi. Pedagogik mahorat o'qituvchining darsni tashkil etish uslubida ham namoyon bo'ladi. Mahoratli pedagog darsni puxta rejalashtiradi, o'quv materialini bosqichma-bosqich tushuntiradi va o'quvchilarning bilim darajasini hisobga olgan holda metodlarni tanlaydi. U turli pedagogik usullardan foydalanib, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydi. Pedagogik mahorat o'qituvchining ijodkorligida ham namoyon bo'ladi. Ijodkor o'qituvchi har bir darsga yangicha yondashadi, o'quvchilarni zeriktirmaslik uchun turli usullarni qo'llaydi. Bu esa o'quvchilarning bilim olish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Ijodkorlik pedagogik faoliyatda muhim omil bo'lib, u o'qituvchining kasbiy darajasini oshiradi. Pedagogik mahorat tarbiya jarayonida ham katta ahamiyatga ega. O'qituvchi o'zining shaxsiy fazilatlari orqali o'quvchilarga ta'sir ko'rsatadi. Ularning xulq-atvori, dunyoqarashi va axloqiy qarashlari shakllanishida

o'qituvchi muhim rol o'ynaydi. Mahoratli pedagog o'quvchilarda ijobiy fazilatlarni shakllantirishga intiladi va ularni to'g'ri yo'lga yo'naltiradi. O'quvchilarda motivatsiya uyg'otish ham pedagogik mahoratning muhim jihatlaridan biridir. O'qituvchi o'quvchilarning qiziqishlarini hisobga olgan holda ularni rag'batlantiradi. Rag'batlantirish orqali o'quvchilar o'z ustida ishlashga intiladi va yuqori natijalarga erishadi. Bu jarayonda o'qituvchining ijobiy munosabati va qo'llab-quvvatlashi katta ahamiyatga ega.

Pedagogik mahoratni rivojlantirish uchun o'qituvchi doimiy ravishda o'z ustida ishlashi lozim. U pedagogika va psixologiya sohasidagi yangiliklarni o'rganishi, zamonaviy texnologiyalarni qo'llashi va o'z tajribasini boyitishi kerak. Shu bilan birga, o'qituvchi o'z faoliyatini tahlil qilib, kamchiliklarini aniqlab, ularni bartaraf etishga harakat qilishi zarur. Pedagog shaxsining individual xususiyatlari ham pedagogik mahoratga ta'sir ko'rsatadi. Sabr-toqat, mehribonlik, adolat, halollik kabi fazilatlar o'qituvchining o'quvchilar bilan samarali ishlashiga yordam beradi. Bunday sifatlar o'qituvchining obro'sini oshiradi va o'quvchilar orasida hurmat qozonishiga olib keladi.[2]

Ta'lim jarayonida pedagogik mahoratning o'rni:

Pedagogik mahorat ta'lim jarayonida bir necha muhim vazifalarni bajaradi. Avvalo, u o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Mahoratli o'qituvchi darsni jonli, interfaol usullarda tashkil etib, o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. Pedagogik mahorat darsning samaradorligini ta'minlaydi. To'g'ri tanlangan metod va usullar orqali o'quvchilar bilimni chuqurroq o'zlashtiradi. Natijada ta'lim jarayoni sifatli va natijador bo'ladi. Innovatsion pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mahoratli o'qituvchi dars jarayonida muammoli vaziyatlar yaratib, o'quvchilarni fikrlashga undaydi. Bunday yondashuv o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni bilimni mustaqil izlashga yo'naltiradi. Natijada o'quvchilar nafaqat tayyor bilimni o'zlashtiradi, balki uni yaratishda ham ishtirok etadi. Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish pedagogik mahoratning muhim jihatlaridan biridir. "Aqliy hujum", "Klaster", "Bumerang", "Insert" kabi metodlar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytiradi. Bu metodlar orqali o'quvchilar erkin fikr bildiradi, o'z qarashlarini asoslaydi va boshqalarning fikrini hurmat qilishni o'rganadi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi. [3]

Tarbiya jarayonida pedagogik mahoratning ahamiyati:

Tarbiya jarayoni ta'limdan ajralmas holda olib boriladi. Pedagogik mahorat bu jarayonda ham muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi o'zining shaxsiy namunasida o'quvchilarga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Mahoratli pedagog:

o'quvchilarda axloqiy fazilatlarni shakllantiradi;

ijtimoiy muhitga moslashuvni o'rgatadi;
mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Bunday yondashuv orqali barkamol avlod tarbiyalanadi. Tarbiya jarayonida pedagogik mahoratning asosiy ko'rinishlaridan biri - o'quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishdir. O'qituvchi yosh avlodga vatanparvarlik, insonparvarlik, hurmat, mehr-oqibat kabi fazilatlarni singdirishi kerak. Bu jarayonda pedagog o'zining shaxsiy namunasi orqali o'quvchilarga ta'sir ko'rsatadi. Chunki o'quvchilar ko'proq o'qituvchining xatti-harakatlariga e'tibor qaratadi. [4]

Pedagogik mahoratni rivojlantirish yo'llari:

Pedagogik mahorat tug'ma emas, balki uzluksiz rivojlanadigan jarayondir. Uni shakllantirish uchun o'qituvchi doimiy ravishda o'z ustida ishlashi lozim.

Asosiy yo'llar quyidagilar:

malaka oshirish kurslarida qatnashish;
zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'rganish;
tajriba almashish;
o'z faoliyatini tahlil qilish.

Shu orqali pedagog o'z kasbiy darajasini oshirib boradi va ta'lim sifatini yaxshilaydi. [5]

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, pedagogik mahorat ta'lim-tarbiya jarayonining asosiy omillaridan biridir. U o'quvchilarning bilim olishi, tarbiyalanishi va shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Mahoratli o'qituvchi jamiyatning kelajagini belgilovchi barkamol avlodni tarbiyalaydi. Shu sababli har bir pedagog o'z mahoratini doimiy ravishda rivojlantirib borishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2020.
2. Zunnunov A. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent, 2018.
3. Ishmuhamedov R. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2019.
4. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. – Toshkent, 1999.
5. Xasanboyeva O. Pedagogik kompetensiya va mahorat. – Toshkent, 2021
6. Abduqodirov, A. A. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2025). Muzeylarning inson ongiga ta'siri va ijtimoiy roli. *Science and Education*, 6(3), 191-194.
7. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
8. Mutalov, S. X. O. G. L., & Kamolova, A. O. Q. (2026). Bola tarbiyasida iqtisodiy va ekologik tarbiyaning ahamiyati va o'rni. *Science and Education*, 7(2), 255-259.
9. Ibragimova, M., & Kamolova, A. (2026). Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi. *Science and Education*, 7(2), 264-267.

10. Avazjon o'g'li, A. R., & qizi KHOLIKOV, K. A. O. (2026). O'ZBEKISTONDA MILLIY MAKTAB MUOMMOSI BOSQICHLARI VA UNING ZAMONAVIY YECHIMLARI. TADQIQOTLAR, 77(2), 136-140.

11. Ismatullayeva, S. T. Q., & Kamolova, A. O. (2026). Pedagoglarni kasbiy rivojlanishlarida nazariy va amaliyotning ahamiyati. Science and Education, 7(2), 540-542.

12. Kamolova, A. O. Q., & Murodullayev, A. (2026). Lider va tashkilotchi yoshlarni ijtimoiy-pedagogik qo 'llabquvvatlash. Science and Education, 7(2), 220-223.